

บทที่ ๑

บทนำ

ก. สภาพปัญหาและมูลเหตุศึกษา

สตรีถูกธรรมชาติกำหนดให้เป็นเพศที่อ่อนแอ มีสรีระที่แตกต่างไปจากเพศชาย มีผละ-
กำลังที่น้อยกว่าเพศชาย รวมทั้งสตรีถูกกำหนดให้เป็นเพศที่ต้องให้กำเนิดบุตร ดังนั้นนับตั้งแต่
โบราณมานุษยจึงมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันของแต่ละเพศ ผู้ชายจะเป็นผู้ออกล่า-
สัตว์หรือหาอาหารมาเลี้ยงครอบครัว คอยดูแลปกป้องครอบครัวให้พ้นจากภัยธรรมชาติและศัตรู
ส่วนสตรีจะเป็นผู้เลี้ยงดูบุตรที่ให้อาหารและคอยดูแลหุงหาอาหารและความเรียบร้อยภายใน
ครอบครัว จากสภาพของความแตกต่างทางธรรมชาติได้พัฒนาจนกลายมาเป็นวัฒนธรรม ซึ่งใช้
สืบต่อกันมาช้านานในลักษณะที่ผู้ชายเป็นผู้นำของครอบครัว ส่วนสตรีจะเป็นผู้ตามหรือเป็นข้างเท็ก-
หลังมาโดยตลอด

เมื่อสังคมวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา
และวัฒนธรรม บทบาทหน้าที่ของสตรีก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันบางสังคม
หรือบางประเทศ สตรีมีโอกาสจะได้รับการศึกษา เท่าเทียมกับผู้ชาย มีโอกาสที่จะมีความรู้หรือ
โอกาสที่จะหางานทำเท่าเทียมกับผู้ชาย ภาระหน้าที่ในครอบครัวของสตรีก็ลดน้อยลง การแบ่ง
ความรับผิดชอบในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป สตรีมีโอกาสจะได้รับสิทธิและความเสมอภาคใน
ลักษณะที่เท่าเทียมกับผู้ชายมากขึ้น แต่ในอีกหลาย ๆ สังคมสตรียังคงถูกจำกัดโอกาสให้สามารถ
แสดงบทบาทได้ไม่เท่าเทียมกับผู้ชาย ภาระหน้าที่บางอย่างยังคงถูกกำหนดให้สตรีเป็นผู้ทำ และ
ความรับผิดชอบบางประการที่สังคมยังไม่ยอมมอบหมายให้สตรีเป็นผู้กระทำ

ปัจจุบันนี้สตรีมีความต้องการเปลี่ยนแปลงในสถานภาพและบทบาทของตนเอง มีความ
คาดหวังในบทบาทของตนเองสูงขึ้น ซึ่ง เฮเลน เมเยอร์ แฮกเกอร์ (Helen Mayer Hacker)^๑
ได้ศึกษาเกี่ยวกับสตรีในฐานะเป็นชนกลุ่มน้อยและให้ความคิดเห็นว่าตามปกติแล้วสตรีส่วนใหญ่-

^๑ Helen Mayer Hacker "Women as a Minority Group" Social Forces

จะมีความรู้สึกในเรื่องความสำนึกเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างเพศ (Sex Conscious) ทั้งนี้เพราะสตรีจะถูกปฏิบัติแตกต่างไปจากเพศชายในสังคม สตรีส่วนมากจึงพยายามแยกตัวโดยการแสดงออกในรูปการตั้งกลุ่มสตรีและจัดตั้งขบวนการสตรีต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติภารกิจต่อสู้ต่อต้าน เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิเท่าเทียมกับเพศชาย นอกจากนี้สตรียังเข้าร่วมในสมาคมหรือกลุ่มต่าง ๆ เพื่อแยกตัวออกจากสังคม การแยกตัวออกจากสังคมของสตรีในรูปการจัดตั้งกลุ่มของตนเองหรือขบวนการนี้ เป็นเพราะว่าสตรีมีความสำนึกในเรื่องความแตกต่างระหว่างสถานภาพและบทบาททางเพศเป็นหลักสำคัญ

เคิร์ต เลวิน (Kert Lewin)^๑ กล่าวว่า ประเพณีทำให้เกิดความแตกต่างในเรื่องสถานภาพและบทบาทระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย เช่น ในเรื่องเครื่องแต่งกาย กิริยาท่าทาง กิจกรรมดังจะเห็นได้ชัดเจนในนครหลวงสังคมนิยมสมัยใหม่ เด็กหญิงและเด็กชายจะต้องเรียนหนังสือด้วยกันมีความรู้สึกนึกคิดในเรื่องความแตกต่างระหว่างเพศน้อยมากจนกระทั่งวัยรุ่น

ความรู้สึกต่อสิทธิและความเสมอภาคระหว่างเพศชายและหญิงจะมีมากในกลุ่มสตรีที่เป็นผู้นำของสตรีในกลุ่มสังคมต่าง ๆ โดยมีความคาดหวังในบทบาทและสถานภาพของตนเองว่า สตรีควรจะมีบทบาททางสังคมเท่าเทียมกับเพศชาย สตรีหมายเลขหนึ่งของฟิลิปปินส์กล่าวในที่ประชุมวันสตรีสากลในเม็กซิโกซิตี้ว่า ตนเองมีความคาดหวังและมีความเชื่อมั่นว่าผู้ชายและผู้หญิงมีความสามารถเท่าเทียมกันถึงแม้ว่าจะมีบทบาทแตกต่างกัน จึงมีความจำเป็นจะต้องร่วมมือกันในระหว่างบทบาทของหญิงและชาย ถ้าทำได้ก็จะช่วยทำให้สถานการณ์ในโลกดีขึ้น^๒ ส่วนเลขาธิการสตรีในการประชุมสตรีสากลในปีเดียวกันนี้ก็มีความคาดหวังว่าสตรีในฐานะเป็นพลเมืองของแต่ละประเทศประมาณร้อยละ ๕๑ ของประชากรของโลกจะต้องได้รับการส่งเสริมสิทธิและสถานภาพให้สูงขึ้น มิฉะนั้นประเทศเหล่านั้นจะไม่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาประเทศเท่าที่ควรจะเป็นสตรีมีความสำคัญในการแก้ปัญหาในทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละประเทศ^๓

^๑ Kert Lewin. Resolving Social Conflicts: Selected Papers on Group Dynamics. (New York : Harper & Row, 1948), p. 481.

^๒ บางกอก เวิลด์, ฉบับประจำวันศุกร์ที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๘, หน้า ๒.

^๓ บางกอกโพสต์, ฉบับประจำวันจันทร์ที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๘, หน้า ๔.

เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาทของสตรีในทาง เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองนี้นักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาได้ศึกษาอย่างต่อเนื่องมา โดยพยายามศึกษาวัฒนธรรมและโครงสร้างของมนุษย์รวมทั้งความไม่เท่าเทียมกันในแนวความคิดทางวัฒนธรรมที่พยายามกดขี่สตรีให้มีสิทธิน้อยกว่าผู้ชาย ความพยายามเข้าใจต่อปัญหาดังกล่าว ได้กระตุ้นให้มีผู้วางแนวความคิดและสร้างมโนภาพใหม่ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของสตรีมากขึ้น นักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาพยายามศึกษาสถานภาพและบทบาทของสตรี เพื่อให้ผู้คนได้ตระหนักว่าเป็นสิ่งสำคัญแก่วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เท่าที่ผ่านมาในประวัติศาสตร์ สตรีพยายามต่อสู้เพื่อให้ได้สิทธิเท่าเทียมกับเพศชายหรือให้ได้มากกว่า ประเด็นที่น่าสนใจมีอยู่ว่า เพศชายและหญิงมีความไม่เท่าเทียมกันจริงหรือไม่ ทำไมสตรีในสังคมต่าง ๆ จึงยอมรับบทบาทและสถานภาพต่าง ๆ ที่ต่ำต้อยกว่าเพศชาย ในกรณีและโอกาสอย่างไร เพศชายจึงจะมีอำนาจ สตรีมีวิธีการอะไรที่จะช่วยสร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงสังคมภายในครอบครัวและสังคมภายนอกครอบครัวได้บ้าง วัฒนธรรมและความเชื่อเก่า ๆ ในเรื่องการให้สิทธิและหน้าที่แก่สตรีที่น้อยกว่าเพศชายจึง เป็นปัญหาที่ยังต้องขบคิดกันมากอยู่ ทฤษฎีและแนวความคิดทั้งทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาในอดีต เกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของชายที่ถูกระบุว่าสูงกว่าสตรีจึงน่าจะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

สังคมไทยก็เป็นสังคมหนึ่งที่ยังไม่ให้การยอมรับว่าสตรีควรมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชายในทุก ๆ ด้าน ปัจจุบันสตรียังเป็นเพศที่ถูกกำหนดไม่ให้แสดงบทบาทหน้าที่บางด้าน และถูกเอารัดเอาเปรียบจากเพศชายในหลาย ๆ ประการ แต่ในหลาย ๆ ด้านสตรีเป็นผู้กระทำให้เกิดปัญหาแก่ตนเอง โดยเฉพาะในด้านการยอมรับวัฒนธรรมสมัยใหม่ ปลดปล่อยตนเองให้คล้อยตามไปกับสภาวะแวดล้อมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป แข่งขันกันแต่งกายให้สวยงามหรือเ้ายาวน เพศตรงข้าม หรือแข่งขันกันแต่งกายด้วยเสื้อผ้าราคาแพง พยายามวิ่งตามแฟชั่นให้ทันหรือล้ำหน้าแฟชั่น ซึ่งล้วนแต่ชักนำให้สตรีมีความประพฤติน่าพิศพลาต ตลอดจนจนเป็นการชักนำไปสู่สตรีก้าวไปสู่ความเป็น "เพศที่น่ารัก" หรือที่บางคนเรียกว่า "สัตว์โลกที่แสนสวยแต่ไร้สมอง"^๑

^๑ ศิริพร สะโครบาเน็ด, "ภาพพจน์ของผู้หญิงในสายตาสื่อมวลชน" สตรีทัศน์ ๑ (พฤษภาคม-กรกฎาคม ๒๕๒๖): ๑๔.

ภาพพจน์ของสตรีเช่นนี้ ทำให้สตรีถูกมองเป็นวัตถุทางเพศ (Sex Object) ที่ไม่มีสมองที่จะนึกคิดหรือตัดสินใจ กลายเป็นเหยื่อของสังคมตลอดเวลา ผู้ชายจึงมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตของสตรี เพราะสตรีปกป้องหรือคิดแก้ไขปัญหาของตนเองไม่ได้ ภาพพจน์ของสตรีในลักษณะเช่นนี้จะถูกสะท้อนให้เห็นในภาพยนตร์ไทย หรือในนิตยสารสำหรับผู้ชายอย่างเช่น เพลย์บอยแมน หม่อมสาว ฯลฯ สตรีจะได้รับการถ่ายทอดเป็นวัตถุทางเพศเพื่อบำบัดความใคร่ ทำให้โลกของผู้ชายสวยสดงดงาม การโฆษณาสินค้าหลายชนิดก็ใช้สตรีมาเป็นส่วนประกอบเพื่อการตกแต่งสินค้าของตนเพื่อดึงดูดใจของผู้บริโภค การเสนอภาพพจน์ของสตรีในลักษณะ "สัตว์โลกแสนสวย" ที่ไม่มีมันสมองนี้ เป็นการลดศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นคนของเพศหญิงเป็นอย่างมาก เป็นการกดสตรีให้ยอมรับการกดขี่ทางเพศของผู้ชาย และปล่อยให้ผู้ชายเป็นผู้ควบคุมเรื่องเพศของสตรีมากยิ่งขึ้น^๑

นับตั้งแต่อดีตสถานภาพและบทบาทของสตรีไทยถูกสังคมกำหนดแนวทางไว้เคร่งครัดกว่าผู้ชายมาก สตรีไม่สามารถทำตามความปรารถนาของตนในหลายสิ่งหลายอย่าง ในขณะที่ผู้ชายทำได้ อย่างเช่น สามีนีในฐานะเป็นหัวหน้าครอบครัว มีอำนาจเหนือภรรยาแม้แต่จะเขียนดีสั่งสอนก็ได้ ผู้ชายสมัยก่อนมีสิทธิในการมีภรรยาได้หลายคนโดยถูกต้องตามกฎหมาย สตรีเองก็ยอมรับสภาพว่าตนอยู่ในความคุ้มครองของสามีในทุก ๆ ด้าน และยอมรับบทบาทของการเป็นข้างเท้าหลังทั้งในครอบครัวและสังคม

กุหลาบ สายประดิษฐ์ ได้กล่าวถึงสถานภาพและบทบาทของสตรีไทยในอดีตไว้ว่า "นานแสนนานมาแล้วหญิงไทยต้องมีชีวิตอยู่กับน้ำคำ ถูกดูถูกเหยียดหยามว่าเป็นเพศที่โง่เขลาและต่ำต้อย สังคมไม่ยอมให้โอกาสผู้หญิงในชั้นที่จะมีอำนาจทางการเมือง ควบคุมเศรษฐกิจหรือกำหนดวัฒนธรรมร่วมกับชาย กลับตรงกันข้ามโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ ใช้อำนาจทางการเมืองกดขี่ ใช้ระบบเศรษฐกิจซูดริคและมอมเมาด้วยวัฒนธรรม"^๒ ซึ่งในเรื่องนี้ พิชณี อัยราชวงษ์ ได้ศึกษาวิเคราะห์ถึง สถานภาพของสตรีไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์-

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^๒ กุหลาบ สายประดิษฐ์. ประวัติศาสตร์สตรีไทย. (พระนคร : สมชายการพิมพ์, ๒๕๑๔)

พบข้อสรุปว่า สถานภาพของผู้หญิงในสมัยนั้นต่ำกว่าผู้ชายมาก โดยใช้เกณฑ์วัด ๔ อย่าง คือ^๑

ก) อิสรภาพในการมีชีวิตอยู่ ผู้หญิงสมัยนั้นแทบไม่มีอิสระในการมีชีวิตอยู่ตามลำพังตนเองได้เลย คือ เมื่อเด็กอยู่ในความปกครองของพ่อแม่ เมื่อแต่งงานแล้วอยู่ในความดูแลของสามี การเลือกคู่ของหญิงแคบมาก คือ จะต้องเลือกสามีเพียงคนเดียว จะเลือกมากกว่านั้นหรือไม่เลือกเลยไม่ได้ เพราะสังคมถือว่าชีวิตผู้หญิงจะสมบูรณ์เมื่อแต่งงาน

ข) สิทธิในการเป็นเจ้าของตนเอง ผู้หญิงสมัยนั้นไม่มีสิทธิในการครอบครองตนเอง เพราะพ่อแม่ก็ดี สามีก็ดี สามารถดูค่า ตี ยกและขายลูกสาวให้แก่คนอื่นได้ โดยไม่ต้องได้รับการยินยอมจากหญิงนั้นเลย

ค) อิสรภาพในเรื่องของความรัก ผู้หญิงไม่มีสิทธิแสดงความรู้สึกของตนให้ฝ่ายชายทราบได้ ผู้หญิงจะต้องมีสามีเพียงคนเดียว ในขณะที่ผู้ชายมีภรรยากี่คนก็ได้ ผู้หญิงที่หย่าร้างกับสามีไม่ว่าด้วยเหตุผลเหมาะสมหรือไม่ สังคมจะถือว่าเป็นผู้ไร้คุณค่า ไม่มีใครต้องการ

ง) สภาพของการเป็นภรรยา สภาพของการเป็นภรรยาไม่ต่างจากการเป็นคนรับใช้ เพราะจะต้องปรนนิบัติสามีให้ได้รับความสะดวกสบายทุกอย่าง ภรรยาจะโกรธตอบสามีไม่ได้ กล่าวคือ จะต้องทำทุกอย่างเพื่อผูกพันไม่ให้สามีทอดทิ้ง เพราะมีฉะนั้นแล้วหญิงนั้นจะอยู่ในสภาพ "ตายทั้งเป็น"

อุปสรรคสำคัญของการยกระดับสถานภาพและบทบาทสตรี คือ ความเชื่อดั้งเดิมของสังคม ซึ่งย้อมรวมถึงตัวสตรีเองด้วย อันรวมทั้งความเชื่อในเรื่องความค้อยกว่าของสตรี และความเชื่อในลักษณะงานที่คิดว่าเหมาะสมกว่าของสตรีเพศ แม้ความเชื่อที่ว่าสตรีควรมีบทบาทแต่เพียงในบ้านจะเลือนลางไปมากแล้วในปัจจุบัน แต่ความเชื่อที่ยังเหนียวแน่นอยู่ก็คือ ความเชื่อที่ว่า ไม่ว่าสตรีจะทำงานนอกบ้านหรือไม่ก็ตามภาระรับผิดชอบสำหรับงานในบ้านจะต้องเป็นของสตรีตลอดเวลา ข้อนี้มีผลให้การแบ่งงานในบ้านระหว่างชายกับหญิงเป็นไปได้ยาก และมีผลกระทบ

^๑ พชณี อัยราวงษ์. "จริยศึกษาของสตรีไทยในสุภาภิตสอนหญิงคำกลอน" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑, หน้า ๑๐๔-๑๑๑.

ต่อการแบ่งเวลาและประสิทธิภาพในการทำงานนอกบ้านของสตรีด้วย นอกจากนี้ การศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมของสตรีไทยชี้ให้เห็นว่า ค่านิยมจุดหมายปลายทาง ซึ่งหมายถึงสิ่งที่มนุษย์ถือว่าเป็นจุดหมายปลายทางของชีวิตที่พึงปรารถนาของสตรีไทยอันดับแรกคือ ค่านิยม เรื่องความสุขในชีวิตครอบครัว อันมีผลทำให้สตรียอมรับและเสียสละเรื่องอื่น ๆ ได้ทุกอย่างเพื่อชีวิตครอบครัวนั้น นับได้ว่ามีส่วนเพิ่มความมั่นคงของความ เชื่อดังกล่าวให้มากยิ่งขึ้นอีก^๑

สืบเนื่องจากความ เชื่อที่สืบทอดกันมาในสังคมดังกล่าวรวมทั้งแบบการประเพณีปฏิบัติของบรรพบุรุษ ทำให้สตรีส่วนใหญ่ยอมรับสภาพด้อยกว่าชาย โดยถือว่าเป็น เรื่องธรรมชาติจดมาให้เหมาะสมอยู่แล้ว ทำให้เกิดความสำนึกว่าตนจะต้องพึ่ง เพศชายตลอดชีวิต จึงจำต้องทำตามบทบาทที่ฝ่ายชาย เป็นผู้กำหนด ขาดความกระตือรือร้นที่จะค้นคว้าหาศักยภาพและใ้เต้าไปสู่ความสำเร็จด้วยผลงานของตนเอง นอกจากนี้ระบบการฝึกอบรมทั้งในครอบครัวและในระบบโรงเรียน ยังได้ช่วยตอกย้ำความ เชื่อและความสำนึกดังกล่าวให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น^๒

ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานของสตรี รวมทั้งปัญหาการปฏิสัมพันธ์ที่ผู้ชายและสังคมมีต่อสตรี จนกระทั่ง เกิดสภาพที่สตรียอมปฏิบัติตาม เงื่อนไขของสังคมและการไม่ได้รับการยอมรับในสิทธิและความเสมอภาคของสตรีในสังคม ดัง เช่นที่พวกอนุรักษนิยมหลายคนกล่าวว่า "การที่ผู้หญิงต้องทำงานทุกอย่างในบ้าน เพื่อบริหารสมาชิกทั้งหมดในครอบครัวก็เพราะผู้หญิง เป็น เพศแม่ก็ต้องเลี้ยงดูลูก เป็น เพศที่ละเอียดอ่อนคิดและตัดสินใจในปัญหาใหญ่ ๆ ที่มีความสำคัญไม่ได้ จะทำได้แต่งานจุกจิกงานที่ต้องใช้ความละเอียดปราณีตโดยไม่ต้องใช้ความคิดเท่านั้น เพราะฉะนั้นผู้หญิงจึงควรทำหน้าที่ตามธรรมชาติของตนให้ดีที่สุด"^๓

^๑ คณะทำงานวางแผนพัฒนาสตรีระยะยาว. สถานภาพและบทบาทสตรี (ร่างครั้งที่ ๒) เอกสารโรเนียว, (๑๓ พฤษภาคม ๒๕๒๔) : ๓๕.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

^๓ ฤดี เรืองชัย, ปัญหาและแนวทางการต่อสู้ของผู้หญิง, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ปุณชน, ๒๕๑๘), หน้า ๑๔.

ต่อมาเมื่อประเทศไทยพัฒนาไปโดยรวม ย่อมจะทำให้สตรีได้รับผลจากการพัฒนานั้นไปด้วยเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านกฎหมาย สถานภาพทางกฎหมายของบุรุษและสตรีในสังคมไทยนั้นค่อนข้างจะทัดเทียมกันมานานแล้ว นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงโปรดให้มีการแก้กฎหมายให้สตรีมีสิทธิในการเลือกคู่สมรส และการยกเลิกกฎหมายมิให้สามีขายภรรยาโดยไม่ได้รับความยินยอมจากภรรยาอีกต่อไป นอกจากนั้นการบัญญัติให้หญิงชายมีสิทธิและหน้าที่เท่าเทียมกันในกฎหมายรัฐธรรมนูญนับแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็นับเป็นเครื่องชี้ให้เห็นได้ชัดเจน^๑

ในสมัยต่อมา สตรีไทยมีโอกาสดูรับความรู้เพิ่มขึ้นทั้งในปริมาณและในระดับอันเป็นเหตุให้สตรีไทยก้าวสู่โลกภายนอกมากขึ้น การเรียนรู้เรื่องราวของโลกตะวันตกทั้งในด้านความคิดและแบบอย่างพฤติกรรมจากสื่อมวลชนทั้งหลาย ทำให้ระดับการยอมรับสภาพที่ด้อยกว่าลดลงไป สตรีในสังคมชั้นสูงที่มีโอกาสได้เรียนรู้มากกว่า เหล่านี้ เริ่มรวมกลุ่มกัน เพื่อยกฐานะของสตรีขึ้น จุดเริ่มต้นที่สำคัญที่จะปูทางไปสู่การวางแผนในระยะต่อมาได้แก่ การจัดตั้งสำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิงขึ้นในสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ในยุคของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยมีท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม เป็นแกนสำคัญ อันนับเป็นจุดเริ่มต้นการเคลื่อนไหวเพื่อสตรีที่เป็นไปอย่าง เป็นทางการ สำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิงนี้ นับเป็นที่รวมของบรรดาผู้นำสตรีในสาขาต่าง ๆ สมัยนั้นไว้มากมาย ข้อคิดเห็นของสตรีดังกล่าวที่ผ่านมาจากหน่วยงานนี้ เป็นที่ยอมรับและได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลมากพอควร นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มแรกที่สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และทิศทางการบริหารประเทศในลักษณะที่เป็นกลุ่มก้อนขึ้นกว่า เดิม อันมีผลในการปรับสถานภาพสตรีในความเป็นจริงให้สูงขึ้น เช่น มีการแต่งตั้งให้มีผู้แทนสตรีเข้าร่วมในการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในส่วนที่เกี่ยวกับครอบครัว . สิ่งเหล่านี้ช่วยกระตุ้นให้สตรีกล้าออกมาแสดงบทบาทในสังคมอย่างออกหน้าและได้รับการยอมรับมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสตรีได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๙๒^๒ เป็นต้น

^๑ สุภัทรา สิงหลกะ, สิทธิสตรี . ประวัติและวิวัฒนาการของการเรียกร้องสิทธิสตรีไทย (กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๒๔), หน้า ๑๐๑-๑๐๒.

^๒ คณะทำงานวางแผนพัฒนาสตรีระยะยาว, สถานภาพและบทบาทสตรี. หน้า ๑๓-๑๔.

แต่เนื่องจากคนไทยในขณะนั้นยังไม่ขึ้นต่อการรวมกลุ่มในรูปแบบที่เป็นทางการ สตรีไทยส่วนใหญ่จึงรวมกลุ่มกันอย่างหลวม ๆ และผิวเผิน กิจกรรมส่วนใหญ่ของกลุ่มมักจะเป็นไปในเรื่องการพบปะสังสรรค์เพื่อมิตรภาพมากกว่าที่จะรวมกันเพื่อวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ชัดเจนและลึกซึ้งกว่า เช่น เพื่อถกเถียงปัญหาต่าง ๆ ของสังคมและพยายามหาทางแก้

สภาพความเปลี่ยนแปลงในสถานภาพและบทบาทของสตรีไทย ในแต่ละช่วงเวลา สามารถพบเห็นได้จากการ เสนอความคิดเห็นของบรรดานักคิดและนักเขียนที่สำคัญในสมัยต่าง ๆ นับตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมา เริ่มมีการเสนอแนวคิดเพื่อกระตุ้นให้มีการต่อสู้เพื่อขจัดกากรกดขี่เอารัดเอาเปรียบระหว่างมนุษย์ อันรวมไปถึงการกดขี่สตรีเพศด้วย นักคิดที่สำคัญในช่วงนี้คือ เทียนวรรณ หรือ ด.ว.ส. วัฒนโก ความพยายามที่จะเผยแพร่แนวความคิดในเรื่องการขจัดความกดขี่ทางเพศและการยกสถานภาพสตรีนั้น เป็นไปอย่างยากลำบาก แต่อย่างน้อยก็ได้หมดไปเสียเลยทีเดียว การสืบทอดแนวความคิดนี้ได้ปรากฏขึ้นชัดเจนอีกครั้งหนึ่งในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ คือประมาณปี พ.ศ. ๒๔๘๔-๒๕๐๐ และสืบทอดเรื่อยมาจนถึงช่วงการเปลี่ยนแปลงในแนวความคิดทางการเมืองการปกครองซึ่งมีคนรุ่นหนุ่มสาว เป็นแกนนำในเดือนตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นผลให้มีนักเขียนในแนวนี้เพิ่มมากขึ้นโดยมุ่งวิเคราะห์สาเหตุอันเป็นที่มาของปัญหาความต่ำต้อยของสตรีเพศ และพยายามเสนอแนวทางในการแก้ไข ซึ่งจุดเน้นจะอยู่ที่การพัฒนาตัวเองของผู้หญิง และการแก้ไขเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบบสังคมศักดินาและระบบเศรษฐกิจแบบนายทุน ในช่วงนี้แนวความคิดเกี่ยวกับการยกสถานภาพสตรีเริ่มแพร่หลายขึ้นกว่าเดิม^๑

ในแง่กฎหมายสตรีไทยได้รับการรับรองให้มีความเสมอภาคกับผู้ชาย เมื่อปี ๒๕๑๗ โดยกำหนดไว้ในมาตรา ๒๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยว่า บทบัญญัติใด ๆ ที่ขัดต่อความเท่าเทียมแห่งสิทธิและหน้าที่ระหว่างเพศต้องได้รับการแก้ไข แต่อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติอคติที่สังคมมีต่อสตรีว่า สตรีไม่มีความสามารถเท่าเทียมกับชายยังคงมีอยู่ กิจกรรมหลาย ๆ ลักษณะสังคมยังไม่ยอมให้สตรีปฏิบัติและสตรียังถูกสังคมเอารัดเอาเปรียบในทุก ๆ ด้าน^๒

^๑ คณะทำงานวางแผนพัฒนาสตรีระยะยาว, สถานภาพและบทบาทสตรี, หน้า ๑๓-๑๔.

^๒ ลำพรหม น่วมบุญลือ. "สิทธิและหน้าที่ของสตรีตามกฎหมายไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๘, หน้า ๖.

แม้ในปัจจุบันสตรีจะต้องทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว แต่เมื่อกลับถึงบ้านก็ต้องทำงานบ้านด้วย นอกจากจะจ้างคนรับใช้มาช่วยแบ่งเบาภาระไป การที่สตรีต้องเป็นผู้รับผิดชอบงานบ้านทุกอย่าง ต้องใช้เวลาไม่น้อยกับงานจุกจิก ทำให้สตรีไม่มีเวลาจะใช้ความคิดเพื่องานสร้างสรรค์ต่าง ๆ มากนัก ส่วนใหญ่จึงมักจะด้อยความสามารถในการบริหารงาน และขาดประสบการณ์ในสังคม เพราะต้องใช้เวลาส่วนใหญ่หิวพันอยู่ในสังคมที่คับแคบและสิ่งที่ย่ำซากจำเจ

ระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมจะให้การอบรมสั่งสอนและกำหนดแบบแผนพฤติกรรมของผู้หญิงตั้งแต่เด็ก การเล่นของเล่นจะถูกสอนให้เล่นพวกตุ๊กตาหรือเล่นขายของ พอเข้าโรงเรียนก็ถูกแยกให้เรียนเย็บปักถักร้อยหรือการทำอาหาร ในขณะที่ผู้ชายได้เรียนช่างไม้ ช่างไฟฟ้า พอกลับถึงบ้าน เด็กผู้หญิงก็จะถูกสั่งให้หัดเข้าครัวหรือกวาดถูบ้าน แม้แต่เรียนจบออกมาทำงานก็จะถูกจำกัดคุณสมบัติ ไม่สามารถทำงานในบางประเภท ทั้ง ๆ ที่ผู้หญิงอาจจะทำงานได้ดีกว่านี้คือกลไกของสังคมที่บีบคับยังคับให้ผู้หญิงต้องเป็นไปตามแบบแผนที่สังคมกำหนดให้

สิ่งเหล่านี้นับว่า น่าสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในลัทธิสตรี ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสถานภาพและบทบาททางสังคมของสตรี เพราะในขณะที่สังคมเปลี่ยนแปลงไปสถานภาพของสตรีก็เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลาด้วยเช่นกัน นับวันสตรีจะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมมากขึ้น แน่่อนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงในสถานภาพและบทบาทของสตรีโดยสมบูรณ์ แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างเป็นกระบวนการ มีเหตุและมีผลของการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลา นับว่าน่าสนใจที่จะติดตามดูความเคลื่อนไหวของกระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้

เราต้องยอมรับว่าในสังคมไทยปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเมือง สตรีได้เข้ามามีส่วนสำคัญในการร่วมสร้างสรรค์ประโยชน์ในสังคม ถึงแม้จะยังไม่มากนัก แต่ก็แตกต่างไปจากพฤติกรรมในอดีต เกือบจะโดยสิ้นเชิง

ความขัดแย้งในเรื่องสถานภาพและบทบาทของสตรี อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้เป็นที่น่าสนใจศึกษาว่า สำหรับในสังคมเมืองของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมของกรุงเทพมหานคร ซึ่งสภาพสังคมมีทั้งการให้การยอมรับในลัทธิและความเสมอภาคของสตรีแล้วยังคงแฝงทัศนคติเก่า ๆ ที่ว่า "สตรีไม่ควรมีบทบาทในสังคมมากนัก

อยู่ด้วยนั้น โดยพื้นฐานของพฤติกรรมทางสังคมในปัจจุบันสตรีได้ถูกกำหนดให้มีสถานภาพทางสังคม มีบทบาทต่อสังคมอย่างไรบ้าง แตกต่างจากอดีตอย่างไร และแนวโน้มในอนาคตจะเป็นเช่นไร ทั้งในระดับครอบครัวและสังคมจะมีสภาพการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มที่คล้ายคลึงหรือแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

การศึกษาเรื่อง "ทัศนคติของนักศึกษามหาวิทยาลัยต่อสถานภาพสตรีในสังคมเมือง" ครั้งนี้ ที่มุ่งเน้นศึกษาเฉพาะกลุ่มนักศึกษา ก็เพราะถือว่านิสิตนักศึกษาเป็นกลุ่มบุคคลที่มีระดับการศึกษาค่อนข้างสูง มีความรู้และทัศนคติที่กว้างขวางกว่าประชาชนธรรมดาที่มีระดับการศึกษาดำกว่านี้ อีกทั้งในสถานภาพที่ยังเป็นนักศึกษาอยู่นั้น สถานภาพและโอกาสทางสังคมยังอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน มีความแตกต่างกันน้อยมาก ทั้งในเพศหญิงและเพศชาย ตลอดจนเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ในสังคมเมือง และสามารถรับทราบข้อมูลต่าง ๆ ได้มากกว่ารวมทั้งมีความคิดเห็นที่ค่อนข้างเป็นอิสระ และมีความเชื่อมั่นในตนเอง อีกทั้งในอนาคตนักศึกษาเหล่านี้จะต้องออกไปเผชิญกับสังคมภายนอก และจะต้องมีครอบครัวที่เป็นของตนเอง การศึกษาทัศนคติของนิสิตนักศึกษา จึงมีแนวโน้มที่จะสามารถศึกษาวเคราะห์ถึงพื้นฐานของความคิดในสถานภาพและบทบาทหน้าที่ของสตรี และแนวโน้มที่เหมาะสมในอนาคตนั้นว่า ควรเป็นเช่นไร

โดยพื้นฐานความคิดในการศึกษาค้างนี้ คิดว่าทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อสถานภาพและบทบาทของสตรี น่าจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงปฏิกิริยาหรือการยอมรับในสิทธิสตรีได้มากที่สุด เพราะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีสังคมที่ค่อนข้างจะอิสระจากครอบครัวและสังคมภายนอกพอสมควร ในฐานะที่เป็นนักศึกษาน่าจะตอบคำถามตามความคิดของตนเองได้โดยอิสระ จะถูกเงื่อนไขและสถานการณ์ทางสังคมมาจำกัดขอบเขตของความคิดและทัศนคติน้อยกว่ากลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ต้องพยายามต่อสู้ดิ้นรนกับปัญหาส่วนตัวหรือปัญหาในหน้าที่การงานหรือปัญหาสังคมรอบตัว เงื่อนไขหรือสถานการณ์ทางสังคม เหล่านี้อาจจะเป็นปัจจัยที่ชักนำให้เราไม่สามารถค้นหาปัญหาพื้นฐานและแนวโน้มของสิทธิสตรีในสังคมเมืองได้อย่างถึงแก่นแท้โดยธรรมชาติอย่างแท้จริง

การศึกษารายครั้งนี้แม้จะไม่ใช่ว่าเรื่องใหม่ แต่กลุ่มประชากรที่ศึกษาค้างนี้คือนิสิตนักศึกษาเป็นกลุ่มประชากรที่ยังไม่มีใครศึกษาถึงทัศนคติในด้านนี้ไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นจึงไม่อาจนำเอาแนวความคิดหรือเนื้อหาทฤษฎีมายืนยันในวัตถุประสงค์และสมมติฐานที่กำหนดไว้ ว่าทำไมจึงคาดหมายว่า

จะได้รับผลสรุปเช่นนี้ การศึกษาครั้งนี้จึงเปรียบเสมือนการศึกษาวិเคราะห์เพื่อค้นหาทัศนะใหม่ของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อสถานภาพของสตรีในสังคมเมือง ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

ดังนั้นการศึกษาวิเคราะห์สถานภาพสตรีครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาสถานภาพของสตรีในสังคมเมืองว่า สตรีในสังคมเมืองปัจจุบันและอนาคตควรจะเป็นเช่นไร แต่เนื่องจากประชาชนในสังคมเมือง มีความแตกต่างกันทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองมาก เพื่อไม่ให้ปัจจัยความแตกต่างเหล่านี้เข้ามามีอิทธิพลต่อการศึกษาวิเคราะห์สถานภาพสตรีในสังคมเมือง จึงได้เลือกเก็บรวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อสถานภาพสตรีในสังคมเมือง เพราะนิสิตนักศึกษาจะมีความแตกต่างกันทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไม่มากนัก อีกทั้งนิสิตนักศึกษามีสถานภาพแวดล้อมทางสังคม เฉพาะของตนเอง มีอิสระที่จะคิดและแสดงความคิดเห็นได้มากพอสมควร อิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมและปัจจัยภายนอกต่าง ๆ จะมีอิทธิพลต่อความคิดของนิสิตนักศึกษาน้อยกว่าประชากรในกลุ่มอื่น ๆ เมื่อเปรียบเทียบถึงข้อดี-ข้อเสียต่าง ๆ แล้ว จึงเลือกที่จะศึกษาทัศนคติของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อสถานภาพของสตรีในสังคมเมือง โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร

ข. วัตถุประสงค์ สมมติฐาน และขอบเขตการศึกษา

๑. วัตถุประสงค์การศึกษา

- ๑) เพื่อศึกษา เปรียบเทียบทัศนะของนักศึกษาที่แตกต่างกันทั้งปัจจัยด้าน เพศและสาขาที่ศึกษาว่ามีแนวโน้มการยอมรับในสถานภาพสตรีแตกต่างกันอย่างไร
- ๒) เพื่อต้องการศึกษาวิเคราะห์ว่าพื้นฐานของครอบครัวของนักศึกษาที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อทัศนคติของนักศึกษาต่อสถานภาพสตรีแตกต่างกันหรือไม่
- ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ภาพของสตรีในอุดมคติในทัศนะของนิสิตนักศึกษา

๒. สมมติฐานการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาที่เน้นการศึกษาวิเคราะห์ไปในแนวการศึกษาเชิงปริมาณ โดยมีสมมติฐานที่สำคัญ ดังนี้

- ๑) นักศึกษาชายให้ความสำคัญต่อสถานภาพสตรีน้อยกว่านักศึกษาหญิง
- ๒) นักศึกษาด้านสังคมศาสตร์ให้ความยอมรับว่าในปัจจุบันสถานภาพและบทบาทของสตรีมีเท่าเทียมกับบุรุษ มากกว่านักศึกษาด้านวิทยาศาสตร์
- ๓) นักศึกษาที่มีพื้นฐานทาง เศรษฐกิจที่แตกต่างกันจะมีทัศนคติต่อสถานภาพเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรีในลักษณะที่แตกต่างกัน ทั้งในระดับครอบครัวและสังคม
- ๔) นักศึกษาที่พื้นเพเดิมมาจากต่างจังหวัด มีทัศนคติต่อสถานภาพและบทบาทหน้าที่ของสตรีในทางลบมากกว่า นักศึกษาที่เป็นคนในกรุงเทพ
- ๕) ทั้งนักศึกษาที่ต่าง เพศ และที่ศึกษาต่างสาขากันล้วนใญ่มีทัศนคติแตกต่างกันต่อภาพจน์ของสตรีในอุดมคติ

การตั้งสมมติฐานเช่นนี้มีแนวความคิด หรือทฤษฎีที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานค่านิยมในสังคมไทย ซึ่งมุ่งให้ความสำคัญต่อบุรุษมาโดยตลอด ในขณะที่สตรีกับถูกมองว่าเป็น "ข้างเท้าหลัง" ต้องคล้อยตามการตัดสินใจของบุรุษ ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจในกิจกรรมของครอบครัว หรือสังคม บุรุษไม่ว่าจะอยู่ในสถานภาพของพ่อ หรือสถานภาพของสามี ก็สามารถจะตัดสินใจและครอบงำพฤติกรรมของสตรีในครอบครัวได้ ซึ่งเรื่องนี้ โคทม อาริยา ได้กล่าวว่าเป็นสาเหตุมาจากโครงสร้างของสังคมที่มีการแบ่งงานกันทำ แบ่งอำนาจและแบ่งอภิสิทธิ์โดยถือเพศเป็นเกณฑ์ อันเป็นการคู่ขนานไปกับการจัดรูปแบบการดำเนินชีวิตในสังคม รวมทั้งเป็นการสะท้อนลักษณะการครอบงำ ทางอำนาจของบุรุษในสังคมนั้น ๆ^๑

โดยพื้นฐานเช่นนี้ยอมทำให้บุรุษไม่ว่าจะอยู่ในวัยใด หรือสถานภาพใด ต่างคุ้นเคยต่อค่านิยมดังกล่าว จนกระทั่งเกิดการยอมรับว่าเพศชายมีสถานภาพเหนือกว่าเพศหญิง หรือเพศชายมี

^๑ โคทม อาริยา "แบบฉบับสตรีไทยอันพึงประสงค์" ร่างรายงานการศึกษาเพื่อประกอบการจัดทำแผนพัฒนาสตรีระยะยาว , (มิถุนายน ๒๕๒๔) , อัดสำเนา

ความสำคัญมากกว่าเพศหญิง ในขณะที่เพศหญิงมีสถานภาพด้อยกว่าเพศชายมาโดยตลอด แม้ว่า จะเริ่มมีการต่อสู้เรียกร้องสิทธิสตรีเพื่อยกระดับสถานภาพของตน หลังจากที่สตรีมีโอกาสได้รับการศึกษาสูงขึ้น (นับตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา) แต่จนกระทั่งปัจจุบันสตรีก็ยังไม่ได้รับสิทธิหน้าที่เท่าเทียมกับบุรุษอย่างแท้จริง^๑ อย่างไรก็ตามผลที่ได้รับจากการต่อสู้เรียกร้องสิทธิสตรีที่ผ่านมา มีผลให้พวกปัญญาชนและนักศึกษาในมหาวิทยาลัยมีความตื่นตัวที่ต้องการจะยกระดับสถานภาพ และบทบาททางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาหญิง

อย่างไรก็ตามค่านิยมดั้งเดิมดังกล่าว มีโอกาสจะปรับเปลี่ยนไปได้สำหรับผู้ที่มีโอกาสได้รับการศึกษาสูง ๆ โดยเฉพาะการศึกษาที่ได้รับอิทธิพลของอารยธรรมตะวันตกเข้ามา มาก ๆ ในปัจจุบันนี้ถ้าจะเปรียบเทียบแล้วควารจะต้องเปรียบเทียบวิชาการแยกเป็น ๒ สาขาสำคัญ คือ สาขาสังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีความแตกต่างในพื้นฐานการศึกษาอยู่หลายประการ^๒ แต่ที่เห็นได้ชัดคือ สาขาสังคมศาสตร์มีโอกาสได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ความสัมพันธ์ทางสังคม และ ปรากฏการณ์ทางสังคม เพื่อให้ทราบถึงพื้นฐานความจริงและ ปัญหาทางสังคมในขณะ ที่ด้านวิทยาศาสตร์มุ่งที่จะศึกษาถึงองค์ประกอบ และ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติซึ่งสามารถพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ด้วยการทดลอง ดังนั้นการรับรู้ถึงความเข้าใจต่อข้อเท็จจริงและปัญหาทางสังคมระหว่าง นักศึกษาทั้งสองสาขาจึงแตกต่างกัน ซึ่งความเท่าเทียมกันหรือไม่เท่าเทียมกันในสถานภาพและบทบาทของสตรีกับบุรุษนี้ ก็เป็นข้อเท็จจริงและปัญหาของสังคมเช่นกัน เมื่อนักศึกษาสาขาสังคมศาสตร์มีโอกาสได้รับรู้ และเข้าใจต่อข้อเท็จจริงและปัญหาต่อสังคมมากกว่า ก็น่าจะ สามารถเปรียบเทียบถึงความเปลี่ยนแปลงในสถานภาพ และ บทบาทของสตรีจากอดีตถึงปัจจุบัน ได้ชัดเจนมากกว่าผู้ที่ศึกษาในสาขาวิทยาศาสตร์

โดยพื้นฐานแล้ว หัสนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น จะเกิดขึ้นได้อย่างค่อนข้างมั่นคงก็ด้วยการผ่านกระบวนการอบรมสั่งสอน (Socialization) โดยกระบวนการนี้จะเริ่มเกิดขึ้นกับแต่ละบุคคล ตั้งแต่เกิดจนตาย แต่อย่างไรก็ตามได้มีนักวิชาการหลายท่านศึกษาวิเคราะห์ถึง ปัจจัยที่จะมีอิทธิพลต่อความแตกต่างในทัศนคติและพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการอบรมสั่งสอนที่มีพื้นฐานของครอบครัว

^๑ ศึกษาเพิ่มเติมใน ศิริพร สะโครบาเนต , "การเรียกร้องสิทธิสตรีของหญิงไทย (๒๓๔๘-๒๔๗๕) " สตรีทัศน์ (สิงหาคม- ตุลาคม ๒๕๒๖) ๒๔

^๒ ดูรายละเอียดใน ทิตย สุวรรณขุ , "วิทยาศาสตร์สังคม" วิทยาศาสตร์สังคม (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา , ๒๕๑๗) หน้า ๖-๗

และชุมชนที่แตกต่างกัน ทั้งนี้มีอยู่ ๒ ปัจจัยที่มีผู้นำมากล่าวถึงกันอยู่เสมอคือ

(๑) ฐานะทางเศรษฐกิจตั้งที่อานนท์ อากาศิรมย์ กล่าวถึงในทำนองว่า สังคมไทยไม่ว่าจะเป็นการอบรมเลี้ยงดูบุตรในครอบครัวยากจน ชนชั้นกลางและชนชั้นสูง ล้วนแต่มีผลให้แต่ละบุคคลมีความคิด และ พฤติกรรมที่แตกต่างกันไป^๑

(๒) ลักษณะชุมชน ซึ่งโดยพื้นฐานแล้วก็จำแนกได้เป็น ๒ กลุ่มใหญ่คือ เมือง กับ ชนบท ความแตกต่างระหว่างชาวเมืองกับชาวชนบทนั้นจะปรากฏชัดเจนในด้านการสมาคมหรือการติดต่อ ซึ่งสำหรับชาวชนบทมักจะมีกการสมาคมติดต่อกันในวงจำกัด เฉพาะครอบครัว และกลุ่มเพื่อนบ้านในชุมชนนั้นเอง ทำให้ชาวชนบทไม่มีความคิดกว้างขวางเท่าชาวเมือง จนกลายมาเป็นอนุรักษนิยม อันเป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและแนวความคิดของชาวชนบท จนถึงปัจจุบัน^๒

ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องนำตัวแปรตามฐานะทางเศรษฐกิจ ภูมิลำเนาเดิมของนิสิตนักศึกษามาเป็นตัวแปรในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ต่อทัศนคติของนิสิต นักศึกษาที่มีต่อสถานภาพของสตรีในสังคม เมืองทั้งนี้ด้วย

๓. ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

ก) วิธีการศึกษา การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะดำเนินการศึกษาใน ๒ แบบ คือ

๑) การศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาวิเคราะห์จากข้อมูลเอกสารต่างๆ ทั้งที่เป็นทฤษฎีหรือแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติหรือเอกสารเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในสถานภาพของสตรีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อการศึกษาวิเคราะห์ถึงสถานภาพของสตรีว่ามีการเปลี่ยนแปลงมาอย่างไร

๒) การสัมภาษณ์และเก็บข้อมูล (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม

^๑ อานนท์ อากาศิรมย์ , มนุษย์กับสังคม : สังคมและวัฒนธรรมไทย , (กรุงเทพฯ : เจริญวิทยการพิมพ์, ๒๕๒๒) หน้า ๑๔๖-๑๔๘

^๒ ณรงค์ ศรีสวัสดิ์ , สังคมวิทยาชนบท , (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบ

นายกรัฐมนตรี , ๒๕๑๔) , หน้า ๑๓

เพื่อเก็บรวบรวมสำหรับการวิเคราะห์การจัดทำแบบสอบถามได้ดำเนินการเป็นสองช่วงคือ เริ่มจากการทดสอบย่อยโดยการสร้างแบบสอบถาม แบบเปิด แล้วนำไปสัมภาษณ์นิสิตนักศึกษาทั้งในสาขาสังคมศาสตร์ และ วิทยาศาสตร์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจำนวน ๓๐ คน จากนั้นจึงนำคำตอบที่ได้มาประมวลคำตอบแล้วนำมาสร้างเครื่องมือทดสอบเป็นแบบสอบถามแบบปิด ซึ่งจำแนกประเด็นการสอบถามออกเป็นสองส่วนใหญ่ ๆ คือ

(๑) ข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งเป็นข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับตัวนิสิตนักศึกษาเอง ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ ภูมิภาค อาชีพ รายได้หรือค่าใช้จ่ายที่ได้รับในแต่ละเดือน สถานศึกษา และสาขาที่ศึกษา

(๒)ทัศนคติที่มีต่อสถานภาพของสตรีในสังคมเมือง ซึ่งจำแนกเป็นอีกสองส่วน คือ

- ข้อมูลเกี่ยวกับการมองสถานภาพของสตรีในสังคมเมืองทั้งในอดีต ปัจจุบัน

และในอนาคต พร้อมทั้งเหตุผล ที่มองเช่นนั้น

- ข้อมูลเชิงทดสอบความแตกต่างในความคิดเห็นต่อสถานภาพของสตรีในสังคมเมือง

โดยจำแนกคำตอบออกเป็น ๓ กลุ่มคือ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่แน่ใจ

ข) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรที่เลือกศึกษา คือ นักศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ ๒ สถาบัน คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยรามคำแหงที่เลือกมหาวิทยาลัยทั้ง ๒ แห่งนี้ ก็ด้วยเหตุผลพื้นฐานคือ จะได้ศึกษาทัศนะของนักศึกษาทั้งที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยเปิดอย่างมหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยปิดอย่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลสถาบันละ ๒๐๐ ตัวอย่าง รวมเป็นกลุ่มประชากรที่เลือกศึกษาทั้งสิ้น ๔๐๐ ตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามจุดมุ่งหมาย (Purposive Sampling) กล่าวคือ กำหนดกลุ่มประชากร เป้าหมายที่จะศึกษาแยกเป็นนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๐๐ ตัวอย่าง จำแนกเป็นนิสิตทางด้านสังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์อย่างละ ๑๐๐ ตัวอย่าง โดยเลือกเก็บข้อมูล ๔ คณะ คือคณะรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ อักษรศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เกษษศาสตร์ และทันตแพทยศาสตร์ สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงก็เลือกศึกษา ๒๐๐ ตัวอย่าง จำแนกเป็นนักศึกษาด้านสังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ สาขาละ ๑๐๐ ตัวอย่าง เช่นเดียวกันทางด้านสังคมศาสตร์เลือกเก็บข้อมูลใน ๔ คณะ คือ คณะรัฐศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ และคณะมนุษยศาสตร์ ส่วนสาขาวิทยาศาสตร์เลือกศึกษาเฉพาะ คณะวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นเพียงคณะเดียวที่ศึกษาในด้านสาขาวิทยาศาสตร์

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ใช้วิธีให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้กรอกแบบสอบถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ใช้วิธีให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้กรอกแบบสอบถาม โดยจะมีพนักงานสัมภาษณ์ที่ได้รับการอบรมให้เข้าใจแบบสอบถามเป็นอย่างดี เป็นผู้คอยอธิบายและให้คำแนะนำแก่กลุ่มประชากรเพื่อให้เข้าใจในแบบสอบถามอย่างชัดเจน ซึ่งในเบื้องต้นเก็บรวบรวมมาได้ทั้งสิ้น ๔๑๖ ตัวอย่าง แล้วนำมาเลือกแบบสอบถามชุดที่สมบูรณ์รวม ๔๐๐ ตัวอย่าง จำแนกได้เป็นสาขาสังคมศาสตร์ ๒๐๒ ตัวอย่าง และสาขาวิทยาศาสตร์อีก ๑๙๘ ตัวอย่าง และ เลือกศึกษาเพศชายจำนวน ๑๙๑ ตัวอย่าง ในเพศหญิงอีก ๒๐๕ ตัวอย่าง

เนื่องจากประชากรที่ศึกษาเป็นนิสิตนักศึกษา ช่วงอายุของกลุ่มประชากรส่วนใหญ่จึงอยู่ในช่วงไม่เกิน ๒๒ ปี ซึ่งสามารถจำแนกการกระจายได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มอายุไม่เกิน ๒๐ ปี มีร้อยละ ๓๔.๖๔ กลุ่มอายุระหว่าง ๒๑-๒๒ ปีมีร้อยละ ๓๔.๒๕ และกลุ่มผู้มีอายุสูงกว่า ๒๒ ปีขึ้นไป มีร้อยละ ๒๔.๔๐ ในด้านรายได้หรือค่าใช้จ่ายที่ได้รับในแต่ละเดือนของกลุ่มประชากรที่ศึกษา สามารถจำแนกได้เป็น ๔ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ต่ำกว่า ๑,๐๐๐ บาทมีร้อยละ ๑๘.๒๕ ระหว่าง ๑,๐๐๑-๑,๕๐๐ บาทมีร้อยละ ๔๔.๐ ระหว่าง ๑,๕๐๑-๒,๐๐๐ บาทมีร้อยละ ๑๘.๒๕ และผู้มีรายได้เกินกว่า ๒,๐๐๐ บาทขึ้นไปมีอีกร้อยละ ๑๙.๕๐ สำหรับภูมิภาคเริ่มของกลุ่มประชากรที่ศึกษา อยู่ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันระหว่าง ผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด คือ อยู่ในสัดส่วนร้อยละ ๔๔.๕๐ และ ๕๕.๕๐ ตามลำดับ ประเด็นสุดท้าย เกี่ยวกับความแตกต่างของกลุ่มประชากรที่ศึกษาคือ สาขาที่เรียนซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เลือกศึกษานิสิตนักศึกษาในสาขาสังคมศาสตร์ร้อยละ ๕๐.๕๐ และสาขาวิทยาศาสตร์อีกร้อยละ ๔๙.๕๐

ค. วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

๑. การกำหนดตัวแปรในการวิจัย

ประกอบด้วยตัวแปร ๒ ประเภท คือ

(๑) ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย เพศ อายุ ภูมิลำเนาเดิม รายได้หรือค่าใช้จ่ายที่ได้รับในแต่ละเดือน สถาบันที่ศึกษา และสาขาที่ศึกษา

(๒) ตัวแปรตาม ที่สำคัญได้แก่ ทศนคติของนิสิตนักศึกษาต่อการให้ความสำคัญในสถานภาพทางสังคมของสตรี ทศนคติต่อการยอมรับในสถานภาพและบทบาทของสตรี ทศนคติต่อสถานภาพ เทาเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรีในระดับครอบครัวและสังคม ตลอดจนทัศนคติและความคาดหวังที่มีต่อภาพของสตรีในอุดมคติ

๒. วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้คัดเลือกแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์ จำนวน ๔๐๐ ฉบับแล้วต่อจากนั้น ได้นำไปลงรหัส เพื่อประเมินผลข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ของสถาบันบริการคอมพิวเตอร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการนี้ได้ตรวจสอบข้อมูลและทำการประเมินผลคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการนำเสนอผลในลักษณะของการบรรยาย (Descriptive) โดยใช้ร้อยละ เป็นแนวทางการวิเคราะห์ ซึ่งจะพยายามเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ต่าง ๆ ด้วยการจำกนกตามตัวแปรอิสระต่าง ๆ

ง. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย

(๑) เพื่อช่วยให้ทราบถึงทัศนคติของนิสิตนักศึกษาที่แตกต่างกันเกี่ยวกับสถานภาพทางสังคมของสตรีในสังคมเมืองปัจจุบัน ว่ามีลักษณะเช่นไรหรือแตกต่างกันอย่างไร และอะไรที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในความแตกต่างกันดังกล่าว

(๒) เพื่อให้ทราบถึงแนวโน้มความคิดของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อแบบฉบับของสตรีที่พึงประสงค์ ในฐานะที่พวกเขาจะต้องเป็นผู้สร้างครอบครัวของตนเอง และเป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องก้าวออกไปทำหน้าที่เพื่อการสร้างสรรค์สังคมต่อไป

(๓) เพื่อจะช่วยให้สามารถมองเห็นถึงแนวทางและทิศทางที่นำไปได้ในการสร้างหรือกระตุ้นให้สตรีมีความสำนึกในสิทธิและความเสมอภาคของตนเองที่พึงจะมีในสังคม จะได้ไม่ถูกสังคมเอารัดเอาเปรียบอีกต่อไป

จ. ผลงานวิจัยและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

โดยที่การศึกษาในเรื่องนี้ เป็นการศึกษาที่ยังไม่เคยมีผู้ใดทำการศึกษาวเคราะห์ในกลุ่มประชากรนี้มาก่อน ดังนั้นเพื่อเป็นการปูพื้นฐานความเข้าใจต่อการศึกษาวเคราะห์ เป็นเบื้องต้น

จึงใคร่นำผลงานการศึกษาริชัยที่เกี่ยวข้องหรือใกล้เคียงกันมานำเสนอ เพื่อประกอบแนวทางการศึกษาริชัยดังนี้

๑. สิทธิและหน้าที่ของสตรีตามกฎหมายไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์^๑

เป็นวิทยานิพนธ์ที่พยายามศึกษาริวัฒนาการแห่งสิทธิและหน้าที่ของสตรีไทยตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน เน้นในสมัยรัตนโกสินทร์โดยอาศัยกฎหมายต่าง ๆ เช่น กฎหมายตราสามดวง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติอื่น ๆ เป็นหลักในการวิเคราะห์ โดยมีความมุ่งหมายที่จะพิจารณาถึงบทบาทและสถานภาพของสตรีทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งให้เห็นความสำคัญในเรื่องความเสมอภาคแห่งสิทธิและหน้าที่ของชายและหญิงในกฎหมายโดยเน้นถึงความสำคัญของหญิงในฐานะเป็นผู้ชีวิตของชาย และความพยายามที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีต่อสตรีไปในทางที่จะทำให้เข้าใจสตรียิ่งขึ้น

จากการศึกษาริเคราะห์สรุปได้ว่า สถานะของสตรีตามกฎหมายไทยสมัยก่อนคือยกว่าผู้ชายมาก สตรีมีแต่ภาระหน้าที่ส่วนสิทธิแทบจะไม่มีเลย กฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้ชายเอาริคเอาเปรียบสตรีในด้านต่าง ๆ ทั้งในระดับครอบครัวและสังคม แม้แต่สิทธิส่วนบุคคลก็ถูกลิดรอนไป ตามกฎหมาย ความเท่าเทียมอย่างสมบูรณ์ระหว่างชายและหญิงตามกฎหมาย เพิ่งได้รับการรับรองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๗ โดยกำหนดไว้ในมาตรา ๒๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

การศึกษาริชัยเรื่องนี้ ทำให้ทราบถึงความเหลื่อมล้ำในสิทธิระหว่างชายและหญิงตามกฎหมายไทย รวมถึงการต่อสู้ของหญิงไทยเพื่อเรียกร้องสิทธิ เท่าเทียมกับชายจนประสบความสำเร็จซึ่งจะมีผลดีต่อการ เป็นพื้นฐานความเข้าใจที่มีต่อสถานภาพทางกฎหมายของสตรีในอดีตว่าคือยกว่าบุรุษอย่างไร และมีความแตกต่างจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเช่นไร

^๑ ล้ำพรพรรณ น่วมบุญลือ. สิทธิและหน้าที่ของสตรีตามกฎหมายไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์, อ่างแล้ว

๒. สถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคมไทย^๑

การศึกษา เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาทของสตรีไทยทั้งในครอบครัวและสังคม ศึกษาบทบาทของสตรีในการรวมกลุ่มกันเป็นสมาคม โดยจะศึกษาแนวโน้มของวัตถุประสงค์และกิจกรรมของสตรีที่รวมกลุ่มกัน เป็นสมาคมสตรีว่าจะมีความต้องการที่จะแสดงบทบาทอะไรมากที่สุด ในสังคม และสมาคม เหล่านี้ตั้งขึ้น เพื่อมีวัตถุประสงค์อะไร และได้ทำกิจกรรมอะไรไว้บ้าง ศึกษาทัศนคติความคาดหวังของสตรีที่อยู่ในกลุ่มและสมาคมไทย ในเรื่องความคาดหวังที่จะ เปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาทของสตรีไทยโดยทั่วไป ศึกษาทัศนคติ ในเรื่องความคาดหวังต่อสถานภาพและบทบาทของสตรีทางสังคมและในเรื่องอื่น ๆ

ผลการศึกษา เรื่องสถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคมไทย ปรากฏว่า สถานภาพทางสังคมของสตรีไทยตามกฎหมายตั้งแต่สมัยสุโขทัยมีสิทธิ เท่า เทียมกับชาย ในสมัยอยุธยา เป็นสมัยที่มีการจำกัดสิทธิของสตรีในสังคมไว้หลายประการ ในปัจจุบันได้มีการบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ ให้สตรีมีสถานภาพทางสังคมสูงขึ้น ทั้งในระดับครอบครัวและสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญปัจจุบันที่กำหนดให้สตรีมีสิทธิ เท่า เทียมกับชาย

สำหรับกลุ่มหรือสมาคมสตรีของไทยในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มและสมาคมสตรีทางการศึกษา ทางการอาชีพ ทางการเมือง และอื่น ๆ ล้วนแต่มีวัตถุประสงค์และทำกิจกรรม เพื่อประโยชน์สำหรับกลุ่มหรือสมาคมของตน ทำประโยชน์ให้แก่สังคมในวงแคบ การบริหารงาน เป็น เรื่องของสตรีเพียงกลุ่มเดียวที่มีเวลาว่างและมีฐานะทางสังคมสูง สมาคมสตรีที่มุ่งทำงาน เพื่อเรียกร้อง และป้องกันสิทธิของสตรีมีเพียงสมาคมเดียวแต่ก็ยังคงดำเนินการในวงแคบ โดยทั่วไปแล้วอาจกล่าวได้ว่ายังไม่มีสมาคมสตรีสมาคมใด เลยที่ทำการต่อสู้เรียกร้องและป้องกันสิทธิของสตรีไทยอย่างแท้จริง

การศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของกลุ่มตัวอย่างที่เลือกศึกษา ปรากฏว่าทัศนคติของสตรีที่เป็นกลุ่มตัวอย่างคิดว่าสตรีควรปฏิบัติตนให้อยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณีไทย แต่ก็ควร

^๑ บุญเต็ม โพธิ์เราะ. สถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคมไทย. วิทธานิพนธ์-ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๘.

จะเปลี่ยนแปลงสิทธิตามกฎหมายครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายในเรื่องทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า สตรีไทยมีบทบาททางการศึกษาน้อยทั้งที่สังคมไม่กีดกันสิทธิทางด้านศึกษาของสตรี ในทางอาชีพสตรีมีความสามารถเท่าเทียมกับชายและสตรีไทยมีบทบาททางการอาชีพมากขึ้น ส่วนบทบาททางการเมืองของสตรีไทยยังน้อยอยู่เพราะสังคมไทยยังไม่ยอมรับความสามารถทางการเมืองของสตรี สำหรับทัศนะเกี่ยวกับสมาคมสตรีไทยเห็นว่าปัจจุบันยังไม่ให้ความสนใจต่อผู้เพื่อเรียกร้องสิทธิสตรีเท่าที่ควร อีกทั้งสตรีไทยส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความสนใจสมาคมสตรีของไทยเลย ประการสุดท้ายเห็นว่าแม้สตรีจะมีสิทธิเท่าเทียมกับชาย ทุกคนก็ควรจะปฏิบัติตน ความหน้าที่ของคนในฐานะที่เป็นหญิงหรือชายในสังคมต่อไป

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ทำให้ทราบถึงแนวโน้มความแตกต่างในสถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคมไทย รวมทั้งทัศนคติและความคาดหวังของสตรีที่มีต่อสถานภาพและบทบาทของสตรีทั้งในระดับครอบครัวและสังคม รวมทั้งในแง่กฎหมายและสภาพทั่วไปของสังคม รวมทั้งได้ทราบถึงแนวทางการทำงานของกลุ่มหรือองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัสิทธิเสมอภาคของสตรี

๓. สถานภาพปัจจุบันของสตรีไทย^๑

สถานภาพของสตรีไทยในปัจจุบันแตกต่างจากอดีตมาก เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจ และการศึกษา ซึ่งทำให้สตรีมีความสามารถและมีโอกาสออกมาทำงานนอกบ้านมากขึ้น ไม่ต้องรับภาระแต่เพียงการเป็นแม่บ้านที่ดี พ้นออกมาจากโลกของความจำเจ ซ้ำซาก ยิ่งโดยเฉพาะช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี ๒๔๗๕ รัฐธรรมนูญกำหนดให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนทั้งชายและหญิงเท่าเทียมกันทุกด้าน ทำให้หญิงได้รับการศึกษาสูงขึ้น และ เริ่มมีบทบาทในสังคมไทยมากขึ้น

ปัจจุบันแนวโน้มสตรีมีการออกทำงานกันมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งโดยทั่วไปสถานภาพการทำงานของสตรีในเมือง ส่วนใหญ่จะเป็นลูกจ้าง (เอกชนและทำงานส่วนตัว ทางด้านสังคมหญิงก็หลุดพ้นจากกรอบของประเพณีเก่า สามารถศึกษาเล่าเรียนได้สูงขึ้น ไม่ต้องอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน

^๑ คณะอนุกรรมการพัฒนากิจกรรมและบทบาทของสตรี. สถานภาพปัจจุบันของสตรีไทย.

ดัง เช่นแต่ก่อน ในทางการเมืองผู้หญิงก็เริ่มมีความตื่นตัวมากขึ้น มีผู้ออกมาแสดงความสามารถ โดยการสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และมีการรวมกลุ่ม เคลื่อนไหว เรียกร้องสิทธิและการแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ ที่ไม่เป็นธรรมแก่สตรี

อย่างไรก็ตามผู้หญิงถึงแม้จะได้รับสถานภาพและสิทธิดีขึ้น แต่ก็ยังคงมีปัญหาเกิดขึ้นควบคู่กันไป เช่น ปัญหาเรื่องค่าจ้างแรงงานและสวัสดิการต่าง ๆ ในหมู่หญิงผู้ใช้แรงงานและหญิงบริการต่าง ๆ แต่ปัญหาเหล่านี้ก็มีผลให้เกิดการรวมกลุ่ม เคลื่อนไหว เรียกร้องความเป็นธรรม ให้สตรีมีสิทธิเท่าเทียมกับบุรุษเพศมากขึ้นด้วยเช่นกัน

รายงานเรื่องนี้ช่วยให้ทราบถึงอิทธิพลที่มีต่อความเปลี่ยนแปลงในสถานภาพทางสังคมของสตรีไทย ตลอดจนแนวโน้มในสถานภาพและการแสดงบทบาทของสตรีในสังคมทางด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการศึกษา อาชีพ และทางการเมือง รวมทั้งได้ทราบถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการแสดงบทบาทตามสถานภาพที่พึงจะได้รับของสตรีไทย

๔. อดีต ปัจจุบัน และอนาคตของสตรีไทย

ผู้เขียนกล่าวถึงหญิงไทยในยุคศักดินาว่า มีคุณค่าต่อสังคมเพียง ๒ ด้านคือ "วัตถุบำบัดความใคร่" และ "ทาสรับใช้ที่ซื้อสัตย์ในครัวเรือน" ในประเด็นแรก หญิงมีหน้าที่ปรนนิบัติ และปฏิบัติตามต้องการของชาย ไม่มีสิทธิในการเลือกคู่ครองเอง การแต่งงานเป็นเพียงการซื้อขายสินค้า ซึ่งสามีจะขายภรรยาให้ใครก็ได้ จนกระทั่งปี ๒๔๑๐ จึงได้มีการห้ามค้าขายเมียยกเว้นแต่เมียจะยินยอม และเมียทาส ในแง่ของ "การเป็นทาสรับใช้ที่ซื้อสัตย์ในครัวเรือน" หญิงต้องเรียนรู้วิธีการปรนนิบัติเอาใจสามีทุก ๆ ด้าน และต้องอดทนต่อปฏิกริยาทุกอย่างที่ชายแสดงออก โดยปราศจากการโต้แย้ง ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้หญิงขาดการศึกษาไม่มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียน ผู้หญิงจึงต้องพึ่งพาสามีตลอดไป อีกทั้งหากหญิงได้ถูกสามีทอดทิ้งหรือหย่าร้างจะถูกสังคมประณาม

^๑ สมชาย ปรีชาเจริญ. "อดีต ปัจจุบัน และอนาคตของสตรีไทย" ใน กุหลาบ สายประดิษฐ์, ประวัติศาสตร์สตรีไทย (พระนคร : สมชายการพิมพ์, ๒๕๑๔).

อย่างรุนแรง เท่ากับ เป็นข้อบังคับทางสังคมให้หญิงไทยต้องปฏิบัติ เช่นนี้

ภายหลังการปกครองปี ๒๔๗๔ ฐานะของหญิงไทยยังคง เป็นวัตถุบำบัดความใคร่เหมือนเดิม แต่เปลี่ยนสภาพจากการ เป็นเมียน้อยมาเป็นโสเภณี ในแง่ทาสรับใช้ในครัวเรือน เปลี่ยนแปลงไป เพราะผู้หญิงได้รับโอกาสทางการศึกษามากขึ้น จึงมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองมากขึ้น เริ่มมีการรวมตัวกันต่อสู้เรียกร้องสิทธิอันชอบธรรมของสตรีมากขึ้น

ผู้เขียนสรุปในตอนท้ายว่า อนาคตของหญิงไทยขึ้นอยู่กับตัวของผู้หญิงเอง ที่จะพยายามสร้างอนาคตที่สดใสและกอบกู้ฐานะของความ เป็นคนแห่งเพศหญิงด้วยการลุกขึ้นต่อสู้การเอาโรคเอาเปรียบจากสังคม เพื่อนำมาซึ่งความเสมอภาคและสิทธิของสตรีไทยที่เท่าเทียมกับบุรุษเพศ

บทความชิ้นนี้ได้แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของสถานภาพสตรีไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะการแสดงให้เห็นถึงสถานภาพทางสังคมที่ด้อยกว่าในเชิง เปรียบเทียบกับสถานภาพของบุรุษ รวมทั้งการบ่งบอกถึงปัจจัยที่มีผลต่อการ เปลี่ยนแปลงในสถานภาพของสตรีนับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

๔. สะท้อนภาพสตรีไทย^๑

เป็นการสำรวจวิจัยของสมาคมสตรีนักธุรกิจและวิชาชีพแห่งประเทศไทยที่ได้สำรวจทัศนคติของสตรีไทยในกรุงเทพฯ โดยใช้ทัศนคติเกี่ยวกับความลำค้ำระหว่างบุคคลกับสังคมที่ควรจะเป็น รวมทั้งบทบาทที่สตรีควรจะมีต่อสังคม เพื่อสำรวจความสนใจในระดับความคิดทางการเมืองขึ้นพื้นฐานว่าโน้มเอียงไปทาง เสรีนิยมหรือสังคมนิยม และทัศนคติเกี่ยวกับสภาพสังคมไทย

^๑ ชัดติยา ภรรณสุตร , ทองศรี กำพู ณ อยุธยา และสินี กมลนารีน. สะท้อนภาพสตรีไทย, โครงการบิสสิเนสภาคระหว่างประเทศของสมาคมสตรีนักธุรกิจและวิชาชีพแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, พ.ศ. ๒๕๑๔.

ปัจจุบันและวิธีการแก้ไขปรับปรุง เพื่อที่จะดูว่าสตรีไทยที่ทำงานนั้นสามารถจะรับบทบาทการเปลี่ยนแปลง (Change agent) ได้มากน้อยเพียงใด ผลของการสำรวจวิจัยได้คำตอบว่าส่วนใหญ่มีความโน้มเอียงไปทางเสรีนิยม โดยถือว่าเมื่อตัวบุคคลก็จะส่งผลให้สังคมด้วย คือ ร้อยละ ๗๔ ตอบว่าคนเราควรอุทิศตนเองเพื่อตัวเองก่อนที่จะช่วยสังคม ร้อยละ ๗๐.๔ ว่าสตรีควรเน้นบทบาทในการทำงานเพื่อสังคม และร้อยละ ๔๔.๔ ว่าความไม่เสมอภาคในสังคมเป็นผลมาจากสังคม คือ แม้ทัศนคติโดยส่วนรวมจะโน้มเอียงไปในทางเสรีนิยม แต่ในเรื่องนี้ก็แสดงให้เห็นการยอมรับแนวความคิดทางสังคมนิยมอยู่บ้าง

ส่วนทัศนคติเกี่ยวกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน ได้คำตอบว่าสตรีส่วนใหญ่ ๔๑.๒ เห็นว่าประชาชนควรมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงสังคม มิใช่เพียงแต่ผู้สนองตามคำสั่งของผู้บริหารประเทศเท่านั้น และความเห็นส่วนใหญ่ต้องการให้เปลี่ยนแปลงแบบปฏิรูปมากกว่าปฏิวัติ แต่เมื่อถามเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารบ้านเมือง ส่วนใหญ่กลับตอบว่าควรบริหารบ้านเมืองแบบเคร่งกฎหมาย (๔๔.๔) จึงสรุปว่า แม้สตรีไทยที่ทำงานจะตระหนักถึงบทบาทในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก แต่ก็ยังไม่พร้อมที่จะเป็นผู้ทำหน้าที่นี้ได้คืบคั้น เพราะส่วนใหญ่ยังยึดติดอยู่กับแบบแผน ซึ่งเป็นลักษณะของผู้ที่จะได้รับการเปลี่ยนแปลงได้ยาก และทั้ง ๆ ที่ส่วนใหญ่ตระหนักว่าตนเป็นสมาชิกของสังคม ควรจะเข้ามามีบทบาทร่วมในการปรับปรุงสังคมแต่ก็มีเพียง ๓๒.๔% เท่านั้น ที่ตอบว่าจะใช้วิจรรณญาณในการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทดังกล่าว

การศึกษาริวิจัยครั้งนี้ ช่วยให้ทราบถึงทัศนคติของสตรีไทยในกรุงเทพมหานครกลุ่มหนึ่งที่มีต่อระบบการเมืองและสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน แต่ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาริวิจัยครั้งนี้ คือ ความรู้สึกที่ตระหนักถึงบทบาทและความเข้าใจถึงสถานภาพของตนเองทั้งในด้านการเมืองและสังคม